

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2068

Vragen van het lid **Jasper van Dijk** (SP) aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Van Bijsterveldt-Vliegenthart, en de ministers van Economische Zaken en van Financiën over *de inhoud van het vak economie*. (Ingezonden 17 februari 2009)

1
Wat is uw reactie op het artikel «Leerling moet de crisis kunnen begrijpen»?¹

2
Deelt u de mening van emeritus hoogleraar Heertje dat «leerlingen straks bijna niets meer hoeven te weten over macro-economie, de geldscheppende banken en de rol van overheden», vanwege de eenzijdige nadruk op de marktwerking?

3
Deelt u de mening dat de economische theorieën van Keynes en Schumpeter niet naar de achtergrond van de examenstof mogen verdwijnen, zeker niet in het licht van de huidige financieel-economische crisis en de creatieve destructie?

4
Staat u open voor wijzigingen van het examenprogramma indien de pilot daar aanleiding toe geeft? Zo nee, in hoeverre is de pilot een wassen neus?²

5
Wat is het nut van de pilot als de uitgevers reeds nu als voorwaarde stellen dat de inhoud van de CEVO-syllabus niet meer in de zomer van 2009 kan worden aangepast (op enkele kleine wijzigingen na)?³

6
Bent u bereid het examenprogramma economie vanwege de veranderde economische omstandigheden te heroverwegen? Zo ja, wilt u de commissie die hiernaar gaat kijken in overleg met de Kamer samenstellen?

7
Deelt u de mening dat het vak economie evenwichtig en actueel moet zijn (en dus niet eenzijdig gericht op marktwerking) en dat politici hierover de discussie moeten aangaan als blijkt dat de inhoud tekortschiet? Zo nee, hoe voorkomt u dat leerlingen substantiële kennis wordt onthouden?

¹ Algemeen Dagblad, 6 februari 2009.

² Brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Van Bijsterveldt-Vliegenthart, d.d. 13 januari 2009, nummer 2009D00787.

³ Brief van de heren Heertje en Schöndorff, d.d. 16 januari 2009, nummer 2009D01569.

Antwoord

Antwoord van staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), mede namens de ministers van Economische Zaken en van Financiën (ontvangen 24 maart 2009)

1
Ik ben het eens met de mening dat een leerling via het vak economie inzicht moet krijgen in de economische wereld en moet begrijpen en kunnen uitleggen volgens welke principes de economie werkt. Zowel het «oude» huidige economieprogramma, dat uit 1968 dateert, als het nieuwe programma voor de tweede fase havo/vwo moest en moet deze mogelijkheid bieden. Onder voorzitterschap van Coen Teulings zijn in de jaren 2001 tot 2005 door twee verschillende commissies, waarin economen uit zowel de wetenschappelijke wereld als uit het voortgezet onderwijs zitting hadden, adviezen uitgebracht over het nieuwe examenprogramma economie voor de tweede fase havo/vwo. Bij de totstandkoming van deze twee adviezen («Economie moet je doen» en «The Wealth of Education») is door de beide commissies de economische wereld geraadpleegd. Op basis van de vele reacties zijn destijds aanpassingen aangebracht. Het uiteindelijke resultaat heeft geleid tot een voorstel «The Wealth of Education» (2005) voor een examenprogramma economie voor de tweede fase havo/vwo. Hiervoor

bestaat een breed draagvlak bij economen uit de wetenschappelijke wereld en docenten economie uit het voortgezet onderwijs. Binnen de economische wereld is echter een voortdurende discussie gaande over de benadering van economische vraagstukken: het is een goede zaak dat deze discussie binnen de fora van economen wordt gevoerd. Artikelen van professor Heertje zijn een bijdrage daaraan, evenals de reacties daarop.

Het nieuwe programma biedt een aantal duidelijke handvatten om de crisis te begrijpen. Een aantal elementen uit het programma, zoals asymmetrische informatie, prikkels en strategisch gedrag zijn van belang voor het begrijpen van bepaalde (oorzakelijke) elementen van de crisis. Daarnaast kunnen docenten waar nodig de eigen vrije professionele ruimte gebruiken om extra aandacht te besteden aan de kredietcrisis, gegeven de actualiteit van dit onderwerp.

2

Nee, ook macro-economische aspecten hebben een plaats gekregen in het nieuwe programma. Bovendien hangen micro-economie en macro-economie sterk met elkaar samen. Economische verschijnselen op macro-niveau zijn het uitvloeisel van handelingen van actoren op microniveau. Dat blijkt ook wel uit elementen die van belang zijn voor de kredietcrisis, zoals governance structuren, werking van incentives, asymmetrische informatie en andere vormen van marktfalen. Deze elementen krijgen dankzij de commissie Teulings meer aandacht en kunnen bijdragen tot een beter begrip van macro-economie in het algemeen en de kredietcrisis in het bijzonder.

De concepten waaruit het programma is opgebouwd zijn: schaarste, ruil, markt, ruilen over tijd, samenwerken en onderhandelen, risico en informatie, welvaart en groei, goede tijden slechte tijden. Het concept «Goede tijden, slechte tijden» gaat onder andere in op de economische conjunctuur, wisselkoersen en betalingsbalans, en conjunctuurbeleid door overheden en centrale banken. Typisch macro-economische concepten die voorkomen in het programma zijn: de economie van het publieke belang, lange-termijnontwikkeling en groei en

korte-termijnafwijkingen van het lange-termijnevenwicht (conjunctuurtheorie).

3

Het nieuwe programma is tot stand gekomen na uitgebreide consultatie van economen en heeft daardoor een breed draagvlak onder Nederlandse economen en economiedocenten. Het is zeker waar dat door de kredietcrisis conjunctuurtheorieën en de bijbehorende economie momenteel duidelijker op de voorgrond treden. Op dit moment is er echter geen aanleiding om het zorgvuldige en na uitgebreide consultatie ontworpen nieuwe programma volledig te reviseren. Uiteraard is het van blijvend belang dat het programma economie in het voortgezet onderwijs meebeweegt met het economisch denken. In de evaluatie van de pilots zullen dan ook vooraanstaande economen worden geraadpleegd (zie hiervoor ook het antwoord op uw vierde vraag). Daarnaast zullen docenten op dit moment, gegeven de actualiteit van de kredietcrisis, al gebruik maken van hun ruimte om extra aandacht aan dit onderwerp te geven en zo een bijdrage te geven aan een adequate en actuele economische vorming van middelbare scholieren.

4

De hoofdlijnen van het programma, die gebaseerd zijn op het advies» The Wealth of Education», zijn de basis voor de pilots. De pilots zijn bedoeld om het programma te testen op bijvoorbeeld overlappendheid en de mogelijkheid om er een goed centraal examen bij te maken. Uiteraard kunnen er wijzigingen plaatsvinden door de ervaringen in de pilots. De pilots zullen worden geëvalueerd door het Instituut voor Lerarenopleidingen van de UvA, de centrale examens zullen door CEVO worden geëvalueerd. Ook wordt hierbij een aantal economen van naam en faam geraadpleegd. Dit zal een breed gezelschap zijn van economen die de verschillende visies op de economie weergeven, waaronder ook economen die de macro-economische aspecten van het vak een warm hart toedragen en zich vanuit dat perspectief gevoerd hebben in de thans lopende discussie over het nieuwe programma. In dat kader zal ook worden bekeken of op dit moment enige aanscherping van

de macro-economische benadering nodig is.

5

De uitgevers zijn niet in de positie om aan de inhoud van een CEVO-syllabus voorwaarden te stellen, noch aan het aanpassen daarvan; dit is ook nu niet het geval.

6

Het examenprogramma economie beoogt leerlingen voor de rest van hun leven een basis te bieden voor het begrijpen van de economische aspecten van het bestaan. Een goed examenprogramma economie moet de leerling in staat stellen om op basis van economische theorieën inzicht te krijgen in de economische dynamiek. Voor alle examenprogramma's geldt dat de actualiteit ruimschoots aan de orde moet kunnen komen. Het programma geeft hiervoor goede aanknopingspunten, bovendien is binnen het nieuwe programma 10% van de totale studielast bestemd om te worden ingevuld door de leraar zelf. Deze professionele ruimte voor de leraar stelt hem nog eens extra in staat de actualiteit vanuit een aanvullend perspectief te belichten. Structurele veranderingen in het economisch denken zullen uiteindelijk geadresseerd moeten worden in het programma economie in het voortgezet onderwijs. Vooralsnog zijn we echter niet op dit punt en is een heroverweging van het programma economie dus onzes inziens niet aan de orde. Het instellen van een commissie die hiernaar gaat kijken achten wij daarom niet noodzakelijk. Wel worden, zoals bij het antwoord op uw vierde vraag naar voren komt, diverse economen geraadpleegd bij de evaluatie van de pilots en kunnen deze bezien of enige aanscherping van de macro-economische benadering op dit moment nodig is.

7

Examenprogramma's moeten evenwichtig en actueel zijn. Dit is geborgd door de uitgebreide consultatie van economen en economiedocenten bij de totstandkoming van het nieuwe programma. Het nieuwe programma biedt een belangrijke basis en handvatten voor leerlingen om de kredietcrisis te begrijpen. Binnen het programma is bovendien ruimte voor de actualiteit, de leraar geeft hieraan

invulling. Dit behoort tot de professionaliteit van de leraar. Het is aan vakdeskundige economen om voorstellen te formuleren voor het examenprogramma economie voor de tweede fase havo/vwo, zoals ook is gebeurd door de commissies Teulings. De minister is eindverantwoordelijk voor de vaststelling van de examenprogramma's, maar laat zich hierbij leiden door de professionele inbreng van economen en economiedocenten.